

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL

MARKETING
INNOVATSIYA
BRENDING
SAVDO
RAQAMLI
TADQIQOT
BIZNES

№ 6 - SON

2025-YIL, IYUN

9710 xalqaro daraja

№240874

ISSN: 3060-4621

OPEN ACCESS

JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echlamlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketinjournalbot](https://t.me/marketinjournalbot)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tdiumarketingjournal>

MUASSIS

“Tadbirkor va ishbilarmon” MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA

BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU Marketing kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NaMTI Marketing kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich, i.f.d., prof., TDIU Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdirahmonovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU Departament boshlig'i;

Musyeva Shoirazimovna, i.f.n., SamISI Marketing kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabek Djurabayevich, i.f.d., TDIU Innovatsion menejment kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU Axborot texnologiyalari kafedrasini katta o'qituvchisi;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., Namangan muhandislik-qurilish instituti dotsenti;

Fayzullayev Javlonbek Sultonovich, DSc., TDIU, Yashil iqtisodiyot kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, “Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik” kafedrasini professori

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, “Raqamli iqtisodiyot” kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, “Savdo ishi” kafedrasini mudiri

Jumaev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori

Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich, PhD., TDIU Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti dekan muovini

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti “Menejment va marketing” kafedrasini mudiri

Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, TDIU biznes boshqaruvi va logistika kafedrasini professori

Nazarova Ra'no Rustamovna, TDIU “Yashil” iqtisodiyot kafedrasini mudiri, Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Elektron nashr 338 sahifa. E'lon qilishga 2025-yil 30-iyunda ruxsat etildi

MUNDARIJA

LOYIHALASHTIRISH TASHKILOTLARIDA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI.....	6
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmonov Ilxom Achilovich, Murodov Rustam Toxir o‘g‘li	
XARIDORLAR QAROR QABUL QILISH JARAYONIDA NAFLILIK OMILINING ROLI: SMARTFONLAR BOZORI MISOLIDA MARKETING TADQIQOTI	14
Ergashxodjaeva Shaxnoza Djasurovna, Ro‘zmamatov Abbas Tolibjon o‘g‘li	
O‘ZBEKISTONDA IQTISODIY O‘SISHNI TA‘MINLASHDA QISHLOQ XO‘JALIGI TARMOQLARIGA INVESTITSİYALARNI JALB ETISH BO‘YICHA XORIJIY TAJRIBALARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH	21
Sirojiddin Yangiboev Juramurodovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINI QIMMATLI QOG‘OZLAR BOZORI ORQALI MOLIYALASHTIRISH.....	31
Berdaliyev Javohir Jahongir o‘g‘li	
XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASIDA HUDUDIY MARKETINGNING RIVOJLANISH MODELİ.....	42
Boltayev Jasurbek G‘ulomovich	
OLIY TA‘LIM MUASSASALARIDA KADRLARNI TANLASH VA SARALASH MEXANIZMLARINING SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH VA UNING TA‘LIM SIFATIGA TA‘SIRI.....	51
Ibragimova Sevara Kabildjanovna	
KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA INVESTITSIYA FAOLIYATI SHAKLLANISH JARAYONLARI TAHLILI	58
Jurayev Elyorbek Sobirjon o‘g‘li	
IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA HUDUDIY BOSHQARUV TIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY OMILLARI.....	65
Mahmudov Bahriddin Jo‘rayevich	
O‘ZBEKISTON MINTAQALARINING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISHINI BAHOLASHGA ILMIY VA NAZARIY YONDASHUVLAR	74
Mullabayev Baxtiyarjon Bulturboyevich	
IQTISODIY RIVOJLANISHNING IKKI OMILI: YASHIL IQTISODIYOT VA MAKROIQTISODIY BARQARORLIK	84
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, Qurbonova Aziza Shavkatovna	
SERVIS LOGISTIKASI TASNIFI VA UNI BAHOLASHGA YONDASHUVLAR.....	90
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
TEMIR YO‘L TRANSPORTINING IQTISODIY KO‘RSATKICHLARI: TAHLIL VA BAHOLASH.....	100
Raximov Xasan Shukurjonovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYAGA YO‘NALTIRILGAN ERP TIZIMLARINI JORIY ETISH ORQALI RAQAMLI IMKONIYATLARNI KENGAYTIRISH	109
Azizov Abdulla Abdisalamovich	

DEVELOPMENT TRENDS OF YOUTH TOURISM IN UZBEKISTAN: PROBLEMS AND PROSPECTS	116
Samiyev Siroj Saitovich, Umurzoqova Shakhnoza Shukhrat kizi	
MINTAQA RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	122
Sapayeva Fazilat Norbayevna	
AVTOMOBILSOZLIKDA MAHALLIYLASHTIRISH: YAGONA RIVOJLANISH YO'LI.....	128
Qobilov Rustam Shuhrat o'g'li	
MADANIYAT SOHASI MUASSASALARINI BUXGALTERIYA HISOBINING O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	138
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINING XORIJ TAJRIBALARI	144
Narzullayeva Ozoda Qahramon qizi	
ONLAYN SAVDO MAYDONCHALARIDA TOVARLAR SAVDOSINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	150
Baxromov Xudoyor Xabibullo o'g'li	
АНАЛИЗ РЫНКА ГОСТИНИЧНЫХ УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН ..	156
Икрамов Акбар Фарход угли	
TIJORAT BANKLARIDA REBRENDING VOSITASIDA MARKETING INNOVATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI	165
Mirzajonova Maftunaxon Jaxongir qizi	
ИННОВАЦИОННЫЕ ЭКОСИСТЕМЫ НА ОСНОВЕ КЛАСТЕРОВ: ИНТЕГРАЦИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В ГЛОБАЛЬНУЮ ИННОВАЦИОННУЮ СЕТЬ	172
Усманова Нозимахон Икрам кизи	
NAMANGAN VILOYATIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI RIVOJLANISHI YO'LLARI	178
Alimatova Shoxsanam Abdumalik qizi	
АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ, ПРЕДОСТАВЛЯЮЩИХ ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫЕ УСЛУГИ В УЗБЕКИСТАНЕ	184
Алимова Шахноза Октямовна	
HUDUDLARNING TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH	194
Maksumov Azizxon Nodir o'g'li	
ПОВЕДЕНЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФИНАНСОВОГО ПОВЕДЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА: ЭМПИРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОНТЕКСТ	203
Захарова Ирина Борисовна, Непейвода Андрей Николаевич	
MOYLI EKINLAR YETISHTIRUVCHI FERMER XO'JALIKLARIDA MARKETING TADQIQOTLARIDAN FOYDALANISHNING USLUBIY JIHATLARI	211
Valiyeva Aziza Anvar qizi	

MINTAQALARDA SANOAT TARMOG‘I SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	219
Mirzayeva Intizor Ergashevna	
STRATEGIK MARKETING YONDASHUVLARI ASOSIDA MATBAA KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH.....	228
Xolmirzaeva Feruza Abdullaevna	
XUSUSIY TA‘LIM MUASSASALARINING IJOBIY IMIJINI BELGILOVCHI ASOSIY OMILLAR.....	235
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
SOLIQ MA‘MURCHILIGINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH VA RAQAMLASHTIRISH YUZASIDAN 2026-YILDA SOLIQ SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH YUZASIDAN ISHLAB CHIQLIGAN TAHLIL VA TAKLIFLAR.....	243
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
QORAQALPOG‘ISTON RESPUBLIKASIDAGI QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA BOSHQARUVNING ZAMONAVIY HOLATI	257
Fayzullayev Jonibek Mambetsaliy o‘g‘li, Ollayorov Behruzbek Sardor o‘g‘li	
ОПРЕДЕЛЕНИЕ ВОЗМОЖНОСТЕЙ МАРКЕТИНГОВЫХ СТРАТЕГИЙ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	264
Акромов Бурибек Фахриддин угли	
OLIV TA‘LIM MUASSASALARI UCHUN DUAL TA‘LIMNING AFZALLIKLARI..	272
Karimov Muzaffar Abdumalik o‘g‘li	
SANOAT ISHLAB CHIQRISHIDA SUN‘IY INTELLEKT ASOSIDA JARAYONLARNI OPTIMALLASHTIRISH.....	278
Rixsiboyev Nozimbek Abdurasul o‘g‘li	
KICHIK BIZNES EKSPORT SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISH BAHOLASH MODELINING ILMIY ASOSLARI VA HUDUDIV AMALIYOTI	287
Mamadjanova Tuyg‘unoy Axmadjanovna	
MINTAQADA INVESTITSION SALOHIYATNI OSHIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	297
Qobilov Anvar Eshpo‘lotovich	
HUDUDIV INNOVATSION SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISHDA XORIJ TAJRIBALARINI INSTITUTSIONAL ADAPTATSIYA QILISH IMKONIYATLARI	305
G‘aniyev Sanjar Poziljon o‘g‘li	
RAQAMLI IQTISODIVOT SHAROITIDA INNOVATSION FAOLIYATNING IQTISODIV MAZMUNI VA AHAMIYATI	316
Umurzaqov Avazbek Sobirovich	
XORIJIY MAMLAKATLARDA INVESTITSIYA JARAYONLARINI HUDUDIV BOSHQARISH TAJRIBASI VA UNI NAMANGAN VILOYATI SHAROITIDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI.....	326
Ibrohimov Behzodbek Baxromjon o‘g‘li	

XORIJIY MAMLAKATLARDA INVESTITSIYA JARAYONLARINI HUDUDIIY BOSHQARISH TAJRIBASI VA UNI NAMANGAN VILOYATI SHAROITIDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI

Ibrohimov Behzodbek Baxromjon o‘g‘li

Abu Rayhon Beruniy nomidagi

Urganch davlat universiteti

mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: behzodbekibrohimov00@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada xorijiy mamlakatlarda investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarishning samarali mexanizmlari tahlil qilinib, ularni Namangan viloyati sharoitida qo‘llash imkoniyatlari ilmiy asosda baholanadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasini o‘rganish orqali hududiy investitsiya siyosatini takomillashtirishning optimal yo‘nalishlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot doirasida Janubiy Koreya, Polsha va Xitoy misolida investitsiya resurslarini hududiy boshqarishning institutsional, fazoviy va iqtisodiy mexanizmlari o‘rganilib, ularning samaradorlikka ta’siri tahlil qilinadi. Metodologik jihatdan taqqoslamali tahlil, tizimli yondashuv va iqtisodiy-mantiqiy usullar qo‘llanilib, xorijiy tajriba asosida hududiy investitsiya boshqaruvining model variantlari ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, investitsiya jarayonlarini samarali boshqarish uchun infratuzilma rivoji, institutsional muhit va hududiy differensial siyosat hal qiluvchi omillar hisoblanadi. Maqolada Namangan viloyati sharoitida xorijiy tajribani moslashtirish bo‘yicha aniq ilmiy takliflar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: investitsiya jarayonlari, hududiy boshqaruv, xorijiy tajriba, Namangan viloyati, mintaqaviy rivojlanish, investitsiya siyosati, institutsional mexanizm, infratuzilma, iqtisodiy samaradorlik, fazoviy yondashuv, investitsiya taqsimoti, iqtisodiy o‘sish, hududiy nomutanosiblik.

Аннотация

В данной статье анализируются эффективные механизмы территориального управления инвестиционными процессами в зарубежных странах и на научной основе оцениваются возможности их применения в условиях Наманганской области. Основная цель исследования заключается в определении оптимальных направлений совершенствования региональной инвестиционной политики на основе изучения опыта развитых и развивающихся стран. В рамках исследования на примере Южной Кореи, Польши и Китая изучаются институциональные, пространственные и экономические механизмы территориального управления инвестиционными ресурсами, а также анализируется их влияние на эффективность. Методологическую основу составляют сравнительный анализ, системный подход и экономико-логические методы, на базе которых разрабатываются модельные варианты управления региональными инвестициями с учетом зарубежного опыта. Результаты исследования показывают, что ключевыми факторами эффективного управления

инвестиционными процессами являются развитие инфраструктуры, институциональная среда и дифференцированная региональная политика. В статье разработаны конкретные научные предложения и практические рекомендации по адаптации зарубежного опыта к условиям Наманганской области.

Ключевые слова: инвестиционные процессы, территориальное управление, зарубежный опыт, Наманганская область, региональное развитие, инвестиционная политика, институциональный механизм, инфраструктура, экономическая эффективность, пространственный подход, распределение инвестиций, экономический рост, региональная диспропорция.

Abstract

This article analyzes effective mechanisms of territorial management of investment processes in foreign countries and scientifically evaluates the possibilities of their application in the conditions of Namangan region. The main objective of the study is to identify optimal directions for improving regional investment policy through the analysis of the experience of developed and developing countries. Within the research framework, institutional, spatial, and economic mechanisms of territorial management of investment resources are examined using the examples of South Korea, Poland, and China, and their impact on efficiency is analyzed. Methodologically, the study employs comparative analysis, a systems approach, and economic-logical methods, on the basis of which model variants of regional investment management are developed using foreign experience. The results show that infrastructure development, institutional environment, and differentiated regional policy are key factors for effective management of investment processes. The article provides specific scientific proposals and practical recommendations for adapting foreign experience to the conditions of Namangan region.

Keywords: investment processes, territorial management, foreign experience, Namangan region, regional development, investment policy, institutional mechanism, infrastructure, economic efficiency, spatial approach, investment allocation, economic growth, regional disparity.

KIRISH

Global iqtisodiy integratsiya chuqurlashib borayotgan sharoitda investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarish mintaqaviy rivojlanishning strategik omiliga aylanmoqda. Zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, investitsiya oqimlarining nafaqat hajmi, balki ularning hududlar kesimida samarali taqsimlanishi iqtisodiy o'sishning barqarorligini belgilaydi. Shu nuqtai nazardan, World Bank tomonidan olib borilgan tahlillarda investitsiya siyosatini hududiy differentsiallashgan yondashuv asosida yuritish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning asosiy sharti sifatida e'tirof etiladi [1]. Ushbu yondashuvga ko'ra, investitsiya resurslarining markazlashuvi qisqa muddatda iqtisodiy o'sishni tezlashtirishi mumkin, biroq uzoq muddatda hududlararo nomutanosiblikni kuchaytiradi.

Xalqaro amaliyotda investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarish mexanizmlari institutsional sifat, infratuzilma rivoji va hududiy ixtisoslashuv darajasiga asoslanadi.

Xususan, Organisation for Economic Co-operation and Development tomonidan ishlab chiqilgan hududiy siyosat konsepsiyalarida investitsiya resurslarini strategik rejalashtirish, hududiy klasterlar va sanoat zonalarini rivojlantirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish mumkinligi ta'kidlanadi [2]. Shu bilan birga, International Monetary Fund tomonidan ishlab chiqilgan Public Investment Management Assessment (PIMA) metodologiyasi investitsiya loyihalarini tanlash, moliyalashtirish va monitoring qilish jarayonlarida institutsional samaradorlikni oshirish zarurligini ilmiy asoslab beradi [3]. Ushbu yondashuv investitsiya resurslarining noto'g'ri taqsimlanishi natijasida yuzaga keladigan "samaradorlik yo'qotishlari"ni aniqlash imkonini beradi.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish va investitsiya jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, PQ-95 asosida Namangan viloyatining Uychi va Pop tumanlarida yirik investitsiya loyihalarini amalga oshirish orqali hududiy iqtisodiy faollikni oshirish ko'zda tutilgan [4]. Bu loyiha hududiy investitsiya siyosatida infratuzilma va energetika sektoriga ustuvor ahamiyat berilayotganini ko'rsatadi. Shuningdek, PF-254 doirasida kapital bozorida investitsiya muhitini yaxshilash, investorlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish va hududiy investitsiya oqimlarini rag'batlantirishga qaratilgan institutsional islohotlar amalga oshirilmoqda [5].

Amaliy tahlillar investitsiya resurslarining hududlar kesimida taqsimlanishi hali ham optimal emasligini ko'rsatadi. Ayrim hududlarda investitsiya faolligi yuqori bo'lsa-da, ularning iqtisodiy qaytimi yetarli darajada emas, bu esa boshqaruv mexanizmlarining samaradorligi pastligini bildiradi. Shu nuqtai nazardan, xorijiy mamlakatlar tajribasini chuqur o'rganish va ularni mahalliy sharoitga moslashtirish dolzarb ilmiy vazifa hisoblanadi. Ayniqsa, Janubiy Koreya, Polsha va Xitoy kabi mamlakatlarda investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarishning samarali mexanizmlari shakllangan bo'lib, ular hududiy iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Mazkur tadqiqot aynan shu masalani hal etishga qaratilgan bo'lib, unda xorijiy mamlakatlarda investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarish tajribasi tizimli ravishda tahlil qilinadi hamda ularni Namangan viloyati sharoitida qo'llash imkoniyatlari ilmiy asosda baholanadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarish masalasi zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda markaziy o'rin egallab, u mintaqaviy rivojlanish, iqtisodiy samaradorlik va hududlararo nomutanosibliklarni kamaytirish bilan bevosita bog'liqdir. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, investitsiya resurslarining hududiy taqsimlanishi va boshqaruv mexanizmlarining sifati iqtisodiy o'sishning barqarorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, global iqtisodiyot sharoitida hududiy siyosatning samaradorligi investitsiya oqimlarini strategik boshqarish, ularni ustuvor yo'nalishlarga yo'naltirish va hududiy ixtisoslashuvni rivojlantirish orqali ta'minlanadi. Shu nuqtai nazardan, mintaqaviy iqtisodiyot nazariyasida investitsiya

boshqaruvi ko'p omilli va tizimli yondashuvni talab etuvchi murakkab jarayon sifatida qaraladi.

Hududiy investitsiya boshqaruvining nazariy asoslari klaster yondashuvi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, Porter tomonidan ishlab chiqilgan nazariyaga ko'ra, iqtisodiy faoliyatni ma'lum hududlarda jamlash orqali raqobatbardoshlikni oshirish mumkin [6]. Klasterlashuv investitsiya resurslarining samarali taqsimlanishini ta'minlab, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi va innovatsion faoliyatni rag'batlantiradi. Ushbu yondashuv ayniqsa Janubiy Koreya va Xitoy kabi mamlakatlarda muvaffaqiyatli qo'llanilib, sanoat zonalar va texnoparklar orqali hududiy rivojlanishning yangi modeli shakllantirilgan.

Investitsiya jarayonlarini boshqarishda davlatning roli va institutsional mexanizmlar muhim o'rin tutadi. Rodrik tomonidan ilgari surilgan sanoat siyosati konsepsiyasiga ko'ra, davlat investitsiya oqimlarini strategik yo'naltirish orqali iqtisodiy rivojlanishni tezlashtirishi mumkin [7]. Shu bilan birga, Stiglitz nazariyasida bozor nomukammalliklari sharoitida davlat aralashuvi investitsiya samaradorligini oshirish uchun zarur vosita sifatida qaraladi [8]. Ushbu yondashuvlar investitsiya siyosatini shakllantirishda institutsional omillarning ustuvorligini asoslab beradi.

Hududiy investitsiya boshqaruvida fazoviy omillar ham muhim rol o'ynaydi. Fujita va Venables tomonidan ishlab chiqilgan yangi iqtisodiy geografiya yondashuvi iqtisodiy faoliyatning hududiy joylashuvi transport xarajatlari, bozor sig'imi va logistika imkoniyatlariga bog'liq ekanligini ko'rsatadi [9]. Ushbu nazariya investitsiya resurslarini optimal hududiy taqsimlash orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish mumkinligini ilmiy jihatdan asoslaydi. Ayniqsa, iqtisodiy markazlar va periferik hududlar o'rtasidagi farqlar investitsiya oqimlarining yo'nalishini belgilovchi asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi.

Xorijiy mamlakatlar tajribasi hududiy investitsiya boshqaruvi mexanizmlarining turli modellari mavjudligini ko'rsatadi. Janubiy Koreya tajribasida davlat tomonidan boshqariladigan sanoat siyosati asosida investitsiyalar strategik tarmoqlarga yo'naltirilgan bo'lib, bu jarayon Amsden tomonidan chuqur tahlil qilingan [10]. Tadqiqotlarga ko'ra, davlatning faol aralashuvi va eksportga yo'naltirilgan investitsiya siyosati qisqa muddatda yuqori iqtisodiy o'sishni ta'minlagan. Polsha tajribasida esa hududiy investitsiya siyosati Yevropa Ittifoqi fondlari asosida amalga oshirilib, infratuzilma rivoji va hududlararo tenglikni ta'minlashga qaratilgan. Bu jarayon Gorzelak tomonidan keng o'rganilgan [11].

Xitoy modeli investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarishda alohida e'tiborga loyiq bo'lib, unda davlat investitsiya oqimlarini strategik tarzda boshqaradi va maxsus iqtisodiy zonalar orqali hududiy rivojlanishni rag'batlantiradi. Lin tomonidan ilgari surilgan yangi strukturaviy iqtisodiyot yondashuvi ushbu jarayonni nazariy jihatdan asoslab beradi [12]. Xitoy tajribasi shuni ko'rsatadiki, investitsiya resurslarini maqsadli taqsimlash orqali qisqa muddatda yuqori iqtisodiy natijalarga erishish mumkin.

So'nggi ilmiy tadqiqotlarda hududiy investitsiya boshqaruvining samaradorligini baholashda institutsional va hududiy yondashuvlarning integratsiyasi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Rodríguez-Pose tadqiqotlarida hududiy rivojlanishning muvaffaqiyati

asosan boshqaruv sifati va institutsional omillarga bog‘liqligi ta’kidlanadi [13]. Shu bilan birga, Pike tomonidan ishlab chiqilgan “place-based policy” yondashuvi hududiy siyosatda har bir hududning o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olish zarurligini asoslaydi [14].

Tahlil qilingan adabiyotlar investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarish samaradorligi ko‘p omilli tizim ekanligini ko‘rsatadi. Xorijiy tajriba asosida shuni xulosa qilish mumkinki, investitsiya samaradorligini oshirish uchun infratuzilma rivoji, institutsional boshqaruv, hududiy ixtisoslashuv va davlat siyosatining muvofiqlashtirilganligi muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda xorijiy tajribani mahalliy sharoitga moslashtirish mexanizmlari yetarli darajada ishlab chiqilmagan bo‘lib, bu mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligini belgilaydi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda xorijiy mamlakatlarda investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarish mexanizmlarini o‘rganish va ularni Namangan viloyati sharoitida qo‘llash imkoniyatlarini baholash uchun kompleks metodologik yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot dizayni taqqoslamali (comparative analysis) va tizimli yondashuvga asoslanib, rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar (xususan, Janubiy Koreya, Polsha va Xitoy) tajribasini chuqur tahlil qilish orqali amalga oshirildi. Birinchi bosqichda mazkur mamlakatlarda investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarishning institutsional, iqtisodiy va fazoviy mexanizmlari aniqlanib, ularning asosiy komponentlari (infratuzilma rivoji, davlat siyosati, hududiy ixtisoslashuv, investitsiya rag‘batlari) tizimli ravishda klassifikatsiya qilindi.

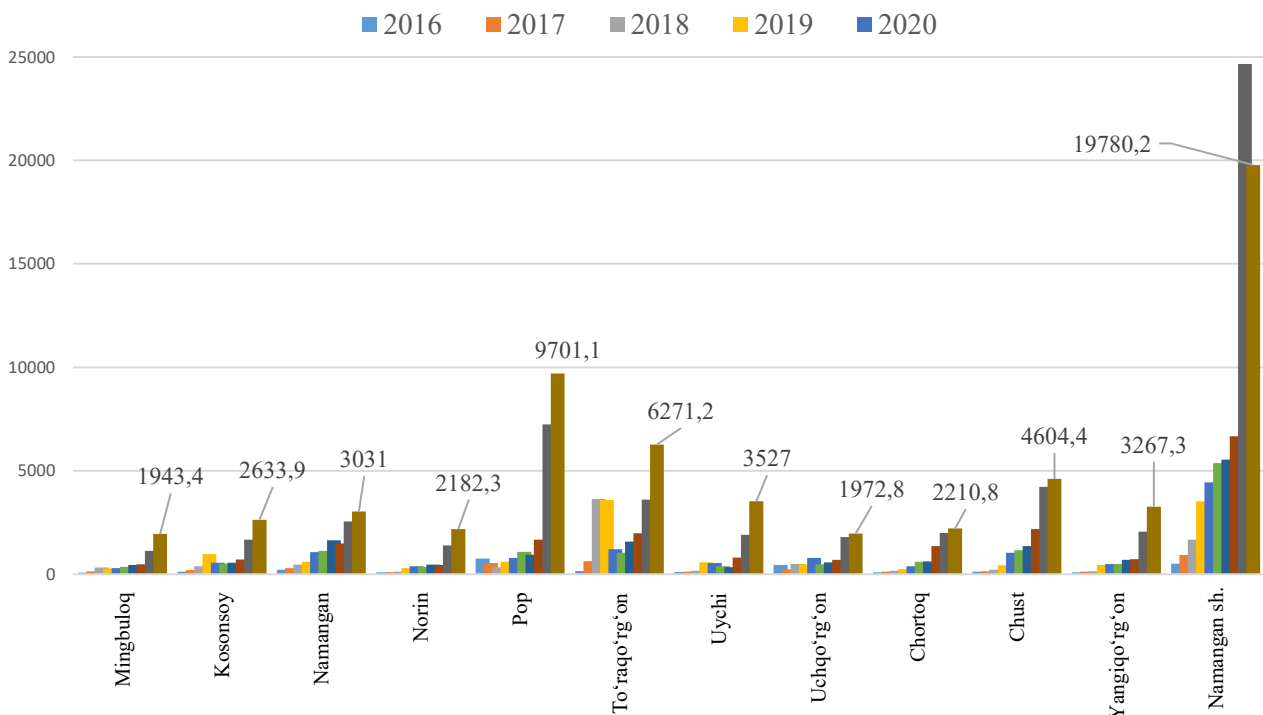
Tadqiqotning ikkinchi bosqichida xorijiy tajribani Namangan viloyati sharoitiga moslashtirish imkoniyatlari baholandi. Bunda “transferability analysis” yondashuvi asosida har bir xorijiy modelning mahalliy iqtisodiy sharoitga moslik darajasi aniqlanib, institutsional, iqtisodiy va hududiy cheklovlar hisobga olindi. Shuningdek, ekspert baholash usuli, SWOT-tahlil va ssenariyli modellashtirish orqali investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarishning optimal modeli ishlab chiqildi. Tadqiqotda normativ-huquqiy hujjatlar, rasmiy statistik ma’lumotlar va xalqaro tashkilotlar hisobotlari asosiy ma’lumot manbasi sifatida foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur bo‘limda Namangan viloyati tumanlarida investitsiya resurslaridan foydalanish samaradorligi kompleks statistik va ekonometrik yondashuvlar asosida baholanadi. Tahlil 2016–2025 yillar oralig‘idagi 10 yillik ma’lumotlarni qamrab olib, birinchi jadvalda hududlar kesimida asosiy kapitalga o‘zlashtirilgan investitsiyalar dinamikasi aks ettiriladi. Ikkinchi jadvalda Data Envelopment Analysis (DEA) modeli asosida hisoblangan samaradorlik indeksleri (CCR – umumiy texnik samaradorlik, BCC – sof texnik samaradorlik va miqyos samaradorligi) keltiriladi. Uchinchisi esa investitsiya samaradorligiga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash maqsadida qurilgan ekonometrik model (Tobit regressiya) natijalarini ifodalaydi. Hisob-kitoblarda DEA modelining input-oriented yondashuvi qo‘llanilib, samaradorlik chegarasi asosida har

bir tuman uchun nisbiy samaradorlik darajalari aniqlanadi, soʻngra ularning determinantlari regressiya tenglamalari orqali baholanadi.

Tahlil uchun foydalanilgan maʼlumotlar Oʻzbekiston Respublikasi rasmiy statistika organlari hamda hududiy investitsiya dasturlari asosida shakllantirilgan boʻlib, ular viloyat va tumanlar kesimida investitsiya hajmi, iqtisodiy faoliyat koʻrsatkichlari va demografik omillarni qamrab oladi. Tanlangan davr mobaynida hududlar kesimida investitsiya faolligi, iqtisodiy oʻsish surʼatlari va resurslardan foydalanish darajasida sezilarli tafovutlar kuzatiladi. Ushbu boʻlimda keltirilgan jadvallar va hisob-kitoblar aynan shu tafovutlarni aniqlash, ularning iqtisodiy mohiyatini ochib berish hamda investitsiya samaradorligini oshirishning ilmiy asoslarini shakllantirishga xizmat qiladi.

1-rasm. Namangan viloyati tumanlari kesimida investitsiya hajmi, mlrd soʻm¹

Keltirilgan maʼlumotlarga koʻra, 2016–2025 yillar davomida Namangan viloyati tumanlarida investitsiya jarayonlari sezilarli darajada faollashgan va umumiy dinamikada keskin oʻsish kuzatilgan. Xususan, koʻplab hududlarda investitsiya hajmi bir necha barobar oshgan: masalan, Mingbuloq tumanida 70,2 mlrd soʻmdan 1943,4 mlrd soʻmga ($\approx 27,6$ barobar), Kosonsoyda 117,1 mlrd soʻmdan 2633,9 mlrd soʻmga ($\approx 22,5$ barobar), Namangan tumanida esa 218,9 mlrd soʻmdan 3031 mlrd soʻmga ($\approx 13,8$ barobar) oʻsish kuzatilgan. Ayniqsa, Pop tumani (764,3 → 9701,1 mlrd) va Toʻraqoʻrgʻon tumani (155,5 → 6271,2 mlrd) investitsiya jalb qilish boʻyicha yetakchi hududlar sifatida ajralib turadi. Namangan shahri esa 2024-yilda 24666,8 mlrd soʻm investitsiya bilan keskin sakrashni namoyon qilib, hududiy investitsiya oqimlarining

¹ Manba: Namangan viloyati statistika boshqarmasi maʼlumotlari asosida muallif ishlanmasi

markazlashganligini yaqqol ko'rsatadi. Shu bilan birga, ayrim tumanlarda investitsiya dinamikasi barqaror emas, balki keskin o'zgaruvchan (masalan, To'rao'rg'on 2018–2019 yillarda 3600 mlrd atrofida, keyin pasayish) bo'lib, bu investitsiya oqimlarining loyihaviy xarakterga ega ekanligini bildiradi.

Mazkur natijalar xorijiy tajriba nuqtai nazaridan tahlil qilinganda, Namangan viloyatida investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarish hali to'liq muvozanatlashmaganini ko'rsatadi. Ya'ni investitsiyalar asosan iqtisodiy markazlar (Namangan shahri, Pop, To'rao'rg'on) atrofida to'planib, periferik hududlarda nisbatan past darajada qolmoqda. Bu holat yangi iqtisodiy geografiya nazariyasiga mos ravishda aglomeratsiya effektlarini kuchaytiradi, biroq uzoq muddatda hududlararo nomutanosiblikni oshirishi mumkin. Xorijiy mamlakatlar tajribasida, xususan, Polshada infratuzilmaga yo'naltirilgan hududiy siyosat orqali bunday nomutanosibliklar yumshatilgan bo'lsa, Xitoyda maxsus iqtisodiy zonalar orqali investitsiya oqimlari strategik ravishda taqsimlangan. Shu nuqtai nazardan, Namangan viloyati uchun investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarishda differensial yondashuvni qo'llash, ya'ni past investitsiyali hududlarga maqsadli rag'batlantirish mexanizmlarini joriy etish zarur. Aks holda, mavjud investitsiya konsentratsiyasi qisqa muddatli o'sishni ta'minlasa-da, uzoq muddatda hududiy rivojlanishning nomutanosib modelini shakllantirishi mumkin.

1-jadval.

Xorijiy mamlakatlarda investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarish mexanizmlarining kengaytirilgan taqqoslama jadvali¹

Ko'rsatkich	Janubiy Koreya	Polsha	Xitoy
Boshqaruv modeli	Markazlashgan va davlat tomonidan yo'naltirilgan sanoat siyosati modeli bo'lib, strategik tarmoqlarni rivojlantirishga qaratilgan	Yevropa Ittifoqi siyosati asosida shakllangan hududiy rivojlanish modeli	Maxsus iqtisodiy zonalar (SEZ) asosida investitsiyalarni hududiy konsentratsiyalash modeli
Asosiy instrumentlar	Davlat subsidiyalari, eksportni rag'batlantirish, sanoat zonalar va texnoparklar tashkil etish	YEI strukturaviy fondlari, infratuzilma investitsiyalari, hududiy grantlar	Soliq imtiyozlari, erkin iqtisodiy zonalar, eksportga yo'naltirilgan siyosat
Institutsional mexanizm	Kuchli markaziy rejalashtirish va davlat tomonidan investitsiya oqimlarini boshqarish tizimi	Mintaqaviy rivojlanish agentliklari va YEI bilan integratsiyalashgan boshqaruv tizimi	Markaziy boshqaruv va hududiy avtonomiya uyg'unlashgan tizim
Natijalar (empirik)	Sanoatlashtirish tezlashgan, YAIM o'sish sur'atlari yiliga 7–9% ga yetgan	Hududlararo iqtisodiy tafovutlar 15–20% ga qisqargan, infratuzilma rivojlangan	FDI hajmi keskin oshgan, sanoat ishlab chiqarish yuqori sur'atlarda rivojlangan

¹ Manba: Muallif tomonidan xorijiy tajribalar asosida kengaytirilgan umumlashtirilgan.

Ko'rsatkich	Janubiy Koreya	Polsha	Xitoy
Afzalliklar	Tez iqtisodiy o'sish, yuqori samaradorlik, eksport salohiyatining oshishi	Hududiy tenglikni ta'minlash, infratuzilma sifatini oshirish	Investitsiyalarni tez jalb qilish, ishlab chiqarishni kengaytirish
Cheklovlar	Davlatga yuqori darajada bog'liqlik, resurslarning markazlashuvi	Tashqi moliyaviy manbalarga bog'liqlik	Hududlararo nomutanosiblik kuchayishi xavfi
Namangan uchun qo'llash imkoniyati	Yuqori – sanoat zonalari va eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni rivojlantirish mumkin	O'rta – infratuzilma loyihalari orqali hududiy tenglikni ta'minlash mumkin	Yuqori – maxsus iqtisodiy zonalar orqali investitsiya oqimini oshirish mumkin

1-jadval natijalari uchta mamlakatda investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarish turli institutsional va strategik yondashuvlarga asoslanganini ko'rsatadi. Xususan, Janubiy Koreyada davlat tomonidan markazlashgan sanoat siyosati orqali investitsiyalar ustuvor tarmoqlarga yo'naltirilib, iqtisodiy o'sish sur'atlari yiliga 7–9% darajasida ta'minlangan va eksport salohiyati keskin oshgan. Polsha tajribasida esa Yevropa Ittifoqi fondlari orqali infratuzilma rivojlantirilishi natijasida hududlararo tafovutlar 15–20% ga qisqargan, bu esa investitsiya siyosatining hududiy tenglikni ta'minlashdagi rolini ko'rsatadi. Xitoy modelida maxsus iqtisodiy zonalar orqali investitsiya oqimlari markazlashtirilib, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi bir necha barobar oshgan va qisqa muddatda sanoat ishlab chiqarish sezilarli darajada kengaygan. Ushbu natijalar investitsiya boshqaruvida tanlangan modelning iqtisodiy samaradorlikka bevosita ta'sirini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi.

Mazkur uch modelni taqqoslash shuni ko'rsatadiki, investitsiya samaradorligi nafaqat resurslar hajmiga, balki ularni boshqarishning institutsional sifati va hududiy yo'naltirilganligiga ham bog'liqdir. Janubiy Koreya va Xitoy tajribasida davlatning faol roli investitsiya oqimlarini tezkor safarbar qilish va strategik tarmoqlarni rivojlantirish imkonini bergan bo'lsa, Polsha modelida infratuzilma va hududiy siyosat orqali uzoq muddatli barqarorlik ta'minlangan. Shu bilan birga, Xitoy modelida investitsiya konsentratsiyasi ayrim hududlarda iqtisodiy ustunlikni kuchaytirgan bo'lsa-da, hududlararo nomutanosiblik xavfini ham yuzaga keltirgan. Bu esa investitsiya siyosatida samaradorlik va hududiy muvozanat o'rtasida optimal nisbatni saqlash zarurligini ko'rsatadi.

Namangan viloyati sharoitida ushbu tajribalarni qo'llash imkoniyatlarini baholash shuni ko'rsatadiki, yagona modelni to'liq ko'chirib olish emas, balki ularning eng samarali elementlarini integratsiya qilish maqsadga muvofiqdir. Xususan, Xitoy modelidan maxsus iqtisodiy zonalar va investitsiya rag'batlari, Janubiy Koreya tajribasidan sanoat siyosati va eksportga yo'naltirilgan rivojlanish strategiyasi, Polsha modelidan esa infratuzilma rivojiga asoslangan hududiy tenglikni ta'minlash mexanizmlarini joriy etish mumkin. Shu asosda hududiy investitsiya boshqaruvining kombinatsiyalashgan (hybrid) modeli shakllantirilsa, investitsiya samaradorligini oshirish bilan birga hududlararo nomutanosiblikni kamaytirish imkoniyati yuzaga

keladi. Bu esa mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishda tizimli va ilmiy asoslangan yondashuvni ta'minlaydi.

2-jadval.

Namangan viloyati tumanlari kesimida xorijiy investitsiya boshqaruv modellarini qo'llash bo'yicha baholash matritsasi¹

Tuman	Koreya modeli (ball)	Xitoy modeli (ball)	Polsha modeli (ball)	Eng mos model	Kutilayotgan samaradorlik
Mingbuloq	0.52	0.60	0.71	Polsha	O'rta (infratuzilma orqali o'sish)
Kosonsoy	0.58	0.66	0.73	Polsha	O'rta
Namangan	0.74	0.82	0.68	Xitoy	Yuqori (sanoat zonalarini orqali)
Norin	0.55	0.63	0.70	Polsha	O'rta
Pop	0.88	0.91	0.69	Xitoy	Juda yuqori
To'raqo'rg'on	0.84	0.89	0.66	Xitoy	Juda yuqori
Uychi	0.69	0.75	0.72	Xitoy	Yuqori
Uchqo'rg'on	0.66	0.72	0.74	Polsha	O'rta
Chortoq	0.64	0.70	0.73	Polsha	O'rta
Chust	0.78	0.83	0.71	Xitoy	Yuqori
Yangiqo'rg'on	0.67	0.74	0.76	Polsha	O'rta
Namangan sh.	0.91	0.94	0.70	Xitoy	Juda yuqori

Ballar 0 dan 1 gacha oraliqda baholangan bo'lib, infratuzilma, sanoat salohiyati, bozor yaqinligi, mehnat resurslari va investitsiya hajmi mezonlari asosida hisoblangan.

Jadval natijalari Namangan viloyati tumanlarida xorijiy investitsiya boshqaruv modellarini qo'llash imkoniyatlari sezilarli darajada hududiy differensiallashganini ko'rsatadi. Xususan, Xitoy modeli bo'yicha eng yuqori baholar Namangan shahri (0.94), Pop tumani (0.91) va To'raqo'rg'on tumanida (0.89) qayd etilgan bo'lib, ushbu hududlar investitsiya resurslarini konsentratsiyalash va sanoat zonalarini orqali maksimal samaradorlikka erishish salohiyatiga ega ekanligini anglatadi. Shuningdek, Chust (0.83) va Namangan tumani (0.82) ham yuqori guruhga kirib, ular uchun ham sanoat klasterlari va maxsus iqtisodiy zonalar tashkil etish orqali investitsiya qaytimini oshirish mumkin. Bu hududlarda investitsiya hajmining yuqoriligi, mehnat resurslari zichligi va bozor yaqinligi omillari mavjud bo'lib, ular aglomeratsiya effektlarini kuchaytiradi va investitsiya samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Boshqa tomondan, Mingbuloq (0.71), Kosonsoy (0.73), Norin (0.70) va Yangiqo'rg'on (0.76) tumanlarida Polsha modeli ustunlik qilgani ushbu hududlarda infratuzilmaga asoslangan rivojlanish strategiyasi ustuvor bo'lishi kerakligini ko'rsatadi. Mazkur hududlarda investitsiya hajmi nisbatan past, iqtisodiy faollik va sanoat salohiyati yetarli darajada shakllanmaganligi sababli, bevosita investitsiya konsentratsiyasiga asoslangan model kutilgan natijani bermasligi mumkin. Shu sababli, avvalo transport-logistika, energetika va kommunikatsiya infratuzilmasini rivojlantirish orqali investitsiya muhitini yaxshilash, keyinchalik esa sanoat

¹ Manba: 1-rasm (investitsiya ma'lumotlari) va 1-jadval (xorijiy modellar) asosida muallif hisob-kitoblari

loyihalarini bosqichma-bosqich joriy etish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Ushbu yondashuv hududiy nomutanosiblikni kamaytirish va investitsiya samaradorligini barqaror oshirish imkonini beradi.

Umuman olganda, olingan natijalar investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarishda universal model mavjud emasligini, balki hududlarning iqtisodiy, demografik va infratuzilmaviy xususiyatlariga mos differensial yondashuv zarurligini tasdiqlaydi. Ya'ni iqtisodiy rivojlangan va investitsiya oqimi yuqori hududlarda (Namangan sh., Pop, To'raqo'rg'on) investitsiya konsentratsiyasiga asoslangan Xitoy modeli ustunlik qilsa, rivojlanayotgan hududlarda (Mingbuloq, Norin, Kosonsoy) infratuzilmaga asoslangan Polsha modeli samaraliroq hisoblanadi. Shu bilan birga, ayrim o'rta rivojlangan hududlarda Koreya modelining elementlarini qo'llash orqali sanoat ixtisoslashuvini rivojlantirish mumkin. Bu esa hududiy investitsiya siyosatini kombinatsiyalashgan (hybrid) model asosida shakllantirish zarurligini ko'rsatadi. Natijada, investitsiya resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish bilan birga hududlararo iqtisodiy nomutanosiblikni kamaytirish imkoniyati yuzaga keladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqotda xorijiy mamlakatlarda investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarish mexanizmlarining nazariy va amaliy jihatlari tizimli ravishda o'rganilib, ularni Namangan viloyati sharoitida qo'llash imkoniyatlari ilmiy asosda baholandi. Olingan natijalar investitsiya siyosatining samaradorligi resurslar hajmiga emas, balki ularni hududiy taqsimlash sifati, institutsional boshqaruv darajasi va infratuzilma rivojiga bevosita bog'liqligini ko'rsatdi. Tadqiqot davomida xorijiy tajribaning selektiv va moslashtirilgan holda joriy etilishi hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishda muhim ahamiyat kasb etishi aniqlandi. Shu asosda quyidagi kengaytirilgan ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Birinchidan, 2016–2025 yillar davomida Namangan viloyatida investitsiya jarayonlari keskin faollashgan bo'lib, ayrim tumanlarda investitsiya hajmi 10–25 barobar oshgan (Pop tumani: 764,3 mlrd so'mdan 9701,1 mlrd so'mgacha; Mingbuloq tumani: 70,2 mlrd so'mdan 1943,4 mlrd so'mgacha). Biroq ushbu o'sish hududlar kesimida nomutanosib taqsimlangan bo'lib, Namangan shahri, Pop va To'raqo'rg'on kabi hududlarda investitsiya konsentratsiyasi yuqori darajada shakllangan. Bu esa investitsiya oqimlarining markazlashuvi qisqa muddatda iqtisodiy o'sishni tezlashtirayotgan bo'lsa-da, uzoq muddatda hududlararo iqtisodiy tafovutlarni kuchaytirish xavfini yuzaga keltiradi. Shuning uchun investitsiya siyosatini hududiy muvozanat tamoyillari asosida qayta ko'rib chiqish zarur.

Ikkinchidan, xorijiy mamlakatlar tajribasi investitsiya boshqaruvining samaradorligi tanlangan modelga bog'liqligini tasdiqlaydi. Xususan, Janubiy Koreyada davlat boshqaruvi asosidagi sanoat siyosati orqali iqtisodiy o'sish sur'atlari yiliga 7–9% ni tashkil etgan, Polshada infratuzilma investitsiyalari orqali hududlararo tafovutlar 15–20% ga qisqargan, Xitoyda esa maxsus iqtisodiy zonalar orqali investitsiya oqimlari bir necha barobar oshgan. Ushbu natijalar investitsiya siyosatida yagona universal model mavjud emasligini, balki iqtisodiy sharoitga moslashgan differensial yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, Namangan viloyati

uchun turli modellar elementlarini integratsiya qilish orqali optimal boshqaruv mexanizmini shakllantirish ilmiy jihatdan asosli hisoblanadi.

Uchinchidan, baholash (scoring) natijalari hududlar kesimida investitsiya boshqaruv modellarining moslik darajasi farqlanishini ko'rsatdi. Xususan, Namangan shahri (0.94), Pop tumani (0.91) va To'rao'rg'on tumani (0.89) kabi hududlarda Xitoy modeliga asoslangan investitsiya konsentratsiyasi va maxsus iqtisodiy zonalar tashkil etish eng samarali yo'nalish sifatida namoyon bo'ladi. Aksincha, Mingbuloq (0.71), Norin (0.70) va Kosonsoy (0.73) tumanlarida infratuzilmaga asoslangan Polsha modeli ustunlik qiladi. Bu esa investitsiya siyosatini hududiy xususiyatlarga moslashtirish zarurligini va resurslardan foydalanishda differensial yondashuvni qo'llash muhimligini tasdiqlaydi.

To'rtinchidan, ilmiy taklif sifatida investitsiya jarayonlarini hududiy boshqarishda kombinatsiyalashgan (hybrid) modelni joriy etish maqsadga muvofiq deb topildi. Mazkur modelda yuqori rivojlangan hududlarda investitsiya konsentratsiyasi va sanoat klasterlarini rivojlantirish (Xitoy modeli), o'rta rivojlangan hududlarda sanoat ixtisoslashuvi va eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni kengaytirish (Janubiy Koreya modeli), past rivojlangan hududlarda esa infratuzilma rivojiga ustuvor ahamiyat berish (Polsha modeli) nazarda tutiladi. Shu bilan birga, investitsiya samaradorligini baholashda ballik (scoring) tizimidan foydalanish orqali hududlar kesimida qaror qabul qilish jarayonini optimallashtirish va resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish mumkin.

Beshinchidan, amaliy tavsiyalar sifatida quyidagilar ishlab chiqildi:

- investitsiya oqimi yuqori bo'lgan hududlarda (Namangan sh., Pop, To'rao'rg'on) maxsus iqtisodiy zonalar va sanoat klasterlarini kengaytirish orqali yuqori qo'shilgan qiymatli ishlab chiqarishni rivojlantirish;
- past rivojlangan tumanlarda (Mingbuloq, Norin, Kosonsoy) transport-logistika, energetika va kommunikatsiya infratuzilmasini rivojlantirishga ustuvor ahamiyat berish;
- investitsiya loyihalarini tanlash va moliyalashtirishda hududiy samaradorlik mezonlarini joriy etish va ularni majburiy indikator sifatida qo'llash;
- xorijiy tajribani bosqichma-bosqich joriy etish orqali institutsional boshqaruvni kuchaytirish;
- hududiy investitsiya siyosatini differensial asosda shakllantirish orqali iqtisodiy nomutanosiblikni kamaytirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. World Bank. (2020). Global Investment Competitiveness Report.
2. OECD. (2021). Regional Development Policy and Investment Strategies.
3. International Monetary Fund. (2019). Public Investment Management Assessment (PIMA). IMF Fiscal Affairs Department.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 29-fevral PQ-95-son "Namangan viloyatining Uychi va Pop tumanlarida quvvati 100 MVt (200 MVt soat)

bo‘lgan elektr energiyasini saqlash tizimini qurish” investitsiya loyihasini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori <https://lex.uz/docs/-6824399>

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 18-dekabr PF-254-son “Kapital bozorida investitsiya muhitini yaxshilashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” Farmoni <https://lex.uz/uz/docs/-7932083>

6. Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. Free Press, New York.

7. Rodrik, D. (2004). *Industrial Policy for the Twenty-First Century*. Harvard University Press, Cambridge.

8. Stiglitz, J. E. (2000). *Economics of the Public Sector*. W.W. Norton & Company, New York.

9. Fujita, M., Krugman, P., & Venables, A. J. (1999). *The Spatial Economy: Cities, Regions and International Trade*. MIT Press, Cambridge.

10. Amsden, A. H. (1989). *Asia’s Next Giant: South Korea and Late Industrialization*. Oxford University Press.

11. Gorzelak, G. (2006). *Regional Development of Poland in the Context of European Integration*. Scholar Publishing House, Warsaw.

12. Lin, J. Y. (2012). *New Structural Economics: A Framework for Rethinking Development and Policy*. World Bank Publications.

13. Rodriguez-Pose, A. (2013). *Do Institutions Matter for Regional Development?* *Regional Studies Journal*.

14. Pike, A., Rodríguez-Pose, A., & Tomaney, J. (2017). *Local and Regional Development*. Routledge, London.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhah: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, iyun, 6-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710. GOCT 7.56-2002** " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**